

Kerîmî, *Râhnümâ-yi Âşâr-ı Târîhî-yi Şîrâz*, Tahran 1328 hş., tür.yer.; Nejat Göyünç, *Das sogenannte Gâme'ol-Hesâb des 'Emâd as-Sarâvi. Ein Leitfaden des Staatlichen Rechnungswesens von ca. 1340* (doktora tezi, 1962), Göttingen Philosophische Fakultät, s. 149-150, 155-167; a.m.f., "İmâd es-Serâvî ve Eseri", *TD*, XV/20 (1965), s. 73-86; M. Takî Mustafavî, *İklîm-i Pârs, Âşâr-ı Târîhî ve Emâkîn-i Bâstânî-yi Fârs*, Tahran 1343 hş., tür.yer.; A. J. Arberry, *Şîrâz: Medînetü'l-evli-yâ' ve ş-şu'arâ'* (trc. Sâmî Mekârim), Beyrut 1967, s. 63; Erdoğan Merçil, *Fars Atabegleri, Salgurlular*, Ankara 1975, s. 3-26, 88, 122, 131-142; V. V. Barthold, *Tezkire-yi Coğrafyâ-yi Târîhî-yi İrân* (trc. Hamza Serdâdver), Tahran 1372 hş., s. 170-175; J. Lambert, *Shiraz in the Age of Hafez, The Glory of a Medieval Persian City*, Seattle-London 2004, tür.yer.; J. Barbaro, *Anadolu'ya ve İrân'a Seyahat* (trc. Tufan Gündüz), İstanbul 2005, s. 92; D. Aigle, *Le Fârs sous la domination mongole, politique et fiscalité (XIIIe-XIVe S.)*, Paris 2005, tür.yer.; A. K. S. Lambton, "Mongol Fiscal Administration in Persia", *SLI*, LIV (1986), s. 79-96; LV (1987), s. 97-123; a.m.f., "*Şîrâz*", *El²* (İng.), IX, 472-479; R. Watabe, "The Local Administration of the Ilkhanid Dynasty: A Case of Fars", *Annals of Japan Association for Middle East Studies*, sy. 12, Tokyo 1997, s. 185-216; Cl. Huart, "*Şîrâz*", *IA*, XI, 562-563.

OSMAN GAZİ ÖZGÜDENLİ

ŞİRÂZÎ, Abdümelik b. Muhammed

(bk. ABDÜMELİK eş-ŞİRÂZÎ).

ŞİRÂZÎ, Atâullah b. Mahmûd

(bk. CEMÂL el-HÜSEYNÎ).

ŞİRÂZÎ, Bismil

(بسمل شیرازی)

Hâcî Ali Ekber Bismil-i Şîrâzî
(ö. 1263/1847)

İrânlı şair ve tezkire yazarı.

1187'de (1773) Şîrâz'da doğdu. Mahlası "Bismil", lakabı Newvâb'dır. Safevîler döneminde İrâk-ı Acem'den gelerek İsfahan'a yerleşen ataları 1135 (1722-23) yılındaki Afgan istilâsından sonra Şîrâz'a göç etmiş, babası Ağa Ali Nakîb burada doğmuştur. Bismil eğitimini babasının da hocalık yaptığı Şîrâz'daki Medrese-i Hakîm'de aldı. Tezkiresinde verdiği bilgiye göre burada edebiyat, felsefe, matematik, mantık ve dinî ilimleri öğrendi; tasavvuf konusunda derinleşti. Hocaları arasında Muhammed Hüseyin b. Muhammed Ma'sûm-i Kazvînî de vardı. Tahsilini tamamladıktan sonra aynı medresede hocalığa başladı ve birçok öğrenci yetiştirdi. Bunlar arasında en tanınmış Nasrullah b. Abdülgaffâr-ı Şîrâzî'dir. Bismil, Kaçar Hükümdarı Feth Ali

Şah'ın Fars valisi olan oğlu Hüseyin Mirza Fermânfermân'ın kızıyla evlenerek "nev-vâb" unvanı aldı. İrân'ın çeşitli bölgeleri yanında Mekke, Medine ve atebâta seyahat etti. 1263 (1847) yılında Şîrâz'da vefat etti ve oradaki İmamzâde Mîr Seyyid Muhammed b. Mûsâ el-Kâzîm'in türbesi civarında defnedildi.

Eserleri. 1. *Dîvân*. Arapça ve Farsça şiirler içeren divanla aşağıda anılan diğer eserlerin yer aldığı bir yazma Tahran Üniversitesi Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 2999). 2. *Tezkire-i Dilgüşâ*. Feth Ali Şah ve on iki Kaçar prensiyle Şîrâz'ın dönemindeki şairlere dair 185 biyografiyi içeren eserde Şîrâz camii ve medreselerinin anlatıldığı bir giriş bölümü bulunmakta, son bölümde müellifin biyografisi yer almaktadır (nşr. Mansûr Restgâr Fesâyî, Şîrâz 1371 hş.). 3. *Tuhtetü's-sefer li-nürü'l-başar*. Belâgatla ilgilidir. 4. *Zahîretü'n-necât fi mîrâşî'l-emvât*. Hüseyin Ali Mirza Kaçar adına telif etmiştir. 5. *Nürü'l-hidâye fi işbâtî'r-risâle*. 6. *Enderznâme*. 7. *Şerh-i Sî Faşl-i Hâce Naşîreddîn-i Tûsî*. 8. *Bahrü'l-le'âlî*. Hz. Peygamber'in ve Şîa imamlarının hayatlarının anlatıldığı bir eserdir (diğer eserleri için bk. *DMBİ*, XII, 151).

BİBLİYOGRAFYA :

Rîzâ Kulî Han Hidâyet, *Mecma'u'l-fuşahâ* (nşr. Müzâhir Musaffâ), Tahran 1382 hş., I/2, s. 268-269; Ahmed Divân Bigî Şîrâzî, *Hadîkatü's-şu'arâ'* (nşr. Abdülhüseyin Nevâî), Tahran 1364 hş., I, 242-245; Ma'sûm Ali Şah, *Tarâ'ik*, III, 346; Ahmed Gülçîn-i Meânî, *Târîh-i Tezkirehâ-yi Fârsî*, Tahran 1348 hş., I, 225-238, 750; M. Ali Müderis, *Reyhânetü'l-edeb*, Tebriz, ts. (Çâphâne-i Şafak), I, 267-268; Ali Mîr Ensârî, "Bismil-i Şîrâzî", *DMBİ*, XII, 150-151; Zabiollah Safa, "Besmel Şîrâzî", *Elr.*, IV, 171; Safûrâ Hoşyâr, "Bismil-i Şîrâzî", *Dânişnâme-i Cihân-i İslâm*, Tahran 1376 hş., III, 425-426.

RIZA KURTULUŞ

ŞİRÂZÎ, Bündâr b. Hüseyin

(bk. BÜNDÂR b. HÜSEYİN).

ŞİRÂZÎ, Ebû İshak

(أبو إسحاق الشيرازي)

Ebû İshak Cemâlüddîn İbrâhîm
b. Ali b. Yûsuf eş-Şîrâzî
(ö. 476/1083)

Şâfiî fakihî.

393'te (1003) Şîrâz'ın güneyindeki Firûzâbâd beldesinde doğdu. İlk eğitimini burada Ebû Hâmîd el-İsferâyînî'nin öğrencilerinden olan Ebû Abdullah Muhammed b.

Ömer eş-Şîrâzî'den aldı. Ardından tahsil için gittiği Şîrâz'da (410/1019) Ebû Abdullah el-Cellâb'dan fıkıh okudu. Amelde Zâhirî olup Şîrâz'da Mu'tezile mezhebinin temsilcisi konumunda bulunan Kadî Ebû'l-Ferrec el-Fâmî eş-Şîrâzî ile tartışmalara girdi (Şîrâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, s. 179). Burada ders aldığı Ebû Ahmed Abdurrahman b. Hüseyin el-Gandecânî memleketine dönünce o da Gandecân'a gidip bir müddet daha onun derslerine devam etti. Ardından geçtiği Basra'da Ebû Ahmed Abdülvehhâb b. Muhammed el-Bağdâdî ve diğer bazı âlimlerden ders okudu. 415 yılı Şevval ayında (Aralık 1024) Bağdat'a gitti ve hayatının sonuna kadar orada kaldı. Bağdat'ta Ebû't-Tayyib et-Taberî, Ebû Hâtim Mahmûd b. Hasan et-Taberî el-Kazvînî, Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Beyzâvî, İbn Râmîn ve Ebû'l-Kâsım Mansûr b. Ömer el-Kerhî'den fıkıh, usul, hilâf ve cedel; Ebû Bekir el-Berkânî, İbn Şâzân el-Bağdâdî ve Ebû'l-Ferrec el-Hercüşî'den hadis dersleri aldı. İlmî kişiliğinin oluşmasında kendisini en çok etkileyen Ebû't-Tayyib et-Taberî başta olmak üzere hocalarının çoğunluğu mezhebin Irak kolunun reisi Ebû Hâmîd el-İsferâyînî'nin talebesidir. Ebû't-Tayyib et-Taberî'ye on yılı aşkın bir süre öğrencilik yaptıktan sonra hocasının isteğiyle önce onun mescidinde, 430 (1039) yılından itibaren Bâbülmerrâtib mevkiindeki bir mescidde fıkıh okuttu. Ebû't-Tayyib'in Bâbüttâk ve Kerh kadıliklarına getirilmesinin ardından müderris olarak şöretti arttı; çeşitli vesilelerle katıldığı münazaralardaki başarısıyla ününü pekiştirdi. Sellâr el-Ukaylî gibi dönemin meşhur şairleri şiirlerinde Şîrâzî'ye yaptıkları telmihlerle onun münazaradaki maharetine dikkat çekmişlerdir. Hanefî kâdikudatı Ebû Abdullah ed-Dâmegânî ile girdiği münazaraya şahit olan Endülüslü Mâlikî fakihî Ebû'l-Velîd el-Bâcî onun gösterdiği başarıyı över (Sübkî, IV, 245-252). Hanbelî âlimi Ebû'l-Vefâ İbn Akil de Şîrâzî'yi döneminin en yetkin münazara ustası diye nitelemiş ve özellikle eserlerinden faydalandığını belirtmiştir. Ayrıca anlatıldığına göre Şîrâzî hilâf meselelerini "bir müslümanın Fâtiha'yı bildiği gibi" bildirdi. Bizzat kendisi her kıyası, her dersi bin defa tekrarladığını, bir meselede istişhâda elverişli bir beyit bulduğunda kasidenin tamamını ezberlediğini belirtir (Nevevî, *Tehzîb*, I/2, s. 173; Sübkî, IV, 218). Fürûhükümlerini delillerle irtibatlandırmada (te'sîl ve tefrî') İbn Süreyc'in tarzını benimseyen ve onun gibi çok öğrenci yetiştirdiği